

■ FELEDY BOTOND

Diploma, diplomata és a pápa

A vatikáni diplomácia meglepően hatékony eszköztárral rendelkezik. Nem véletlenül: az elmúlt évtizedekben sokat formálódott e téren a nagyvilág, s ezt a folyamatot a Szent Péter térről is követték. Mit jelent egy pápalátogatás ebből a szempontból, és mi történik az egyre népszerűbb nyilvános diplomácia területén?

Egykor biliárdgolyóknak írták le az államok egymás közti párbeszédét: csak a golyók felszíne érheti egymást, óriási belsejük érintetlen marad. Ez az elképzelés azt tükrözte, hogy a kormányok beszélnek egymással, s képviselik mindazt, ami a golyókon belül van. A népnek azonban ezzel nincs dolga, legfeljebb annyi, hogy olyan kormányt válassz, amely ügyesen védi a nemzeti érdekeket. Ebben az időben a diplomácia zárt szobákban zajlott, a Vatikán pedig egy volt a sok állam közül.

Az államközi párbeszéd a XX. század második feléig a kormányközi

kapcsolatokon keresztül folyt, amikor uralkodók, illetve nagy hatalmú külügyminiszterek, miniszterelnökök vagy államfők találkoztak, és rendezték egymás közt a vitás kérdéseket – vagy épp hadat üzentek egymásnak. Ennek az állapotnak a fenntartásához nélkülözhetetlen volt a politikai elit információs monopóliuma. Azért maradhatott ez az ő kiváltságuk, mivel a döntésekhez szükséges információkkal is túlnyomórészt ők rendelkeztek. Ez a kizárólagosság viszont lassan leépült.

Bár a *diplomácia* szóról könnyen Richelieu bíboros és más állami vezetők ármánykodásai jutnak eszünkbe, a nép feletti nemzetközi tárgyalásokkal, a XXI. századra ez sok tekintetben megváltozott. Nem biztos, hogy hatékonyabb vagy jobb, de egész biztosan más lett. Maga a szó a latin *diploma* kifejezésből ered, mely olyan hivatalos dokumentumot je-

lent, amely privilégiumokat keletkeztet. Ilyen a nagyköveti megbízólevél is.

Az információs társadalom hatása

A távirattól az internetig tartó fejlődési ív, amelyet a kommunikáció világa írt le, átforgatta a diplomácia eszközeit is. A célja megmaradt: az adott ország nemzeti érdekeinek érvényesítése. Még távolabbról megfogalmazva: az emberek valamely csoportjának a többi csoporttal való viszonya. Tömegméretben a telekommunikációs eszközökkel – rádió, tévé, internet – vált lehetségessé, hogy egy ország *kormány*a egy másik ország *népével* „közvetlenül” felvegye a kapcsolatot.

Ennek egyik jelképes módja a rádió és a nemzetközileg sugárzott műsorok. Elég csak a Szabad Európa Rádióra gondolnunk a hidegháború alatt, vagy a német rádió hatására a németajkú területeken a világháború előtt, vagy akár a magyar adásoknak a Kárpát-medencei foghatóságára és a belőlük adódó vitákra. Nem véletlen, hogy a Vatikáni Rádió is számos nyelven elérhető a mai napig. Ezután a televíziós műsorszórás élt meg hasonló évtizedeket, mára azonban mindezt felülírta a digitális terjesztés. Kanada bármely pontján nézhetjük a Russia Today csatornát, ahogy Európában is elérhető a kínai köztévé több angol nyelvű adása. Igaz, mindez a másik oldalról nem feltétlenül történik így: a BBC, a CNN és a többi hírszatorna kínai vagy adott esetben orosz internetes szűrőkön keresztül elakadhat.

Public diplomacy

A nyilvános diplomácia célja tehát az, hogy egy ország az érdekeiről és szempontjairól meggyőzze, tájékoztassa egy másik ország lakosságát. Amikor ez megtévesztő módon zajlik, az aktív intézkedés, és inkább a titkosszolgálatok hatáskörébe tartozik, még ha kihasználja is a nyilvános diplomácia csatornáit.

A budapesti brit nagykövetség régóta folytatja a GREAT Britain kampányt, amely alapvetően kulturális eseményekkel és más típusú tájékoztatással igyekszik erősíteni a szigetország láthatóságát. Ugyanúgy találkozhatunk az ausztriai turizmusra buzdító plakátokkal, vagy egy-egy nemzet évadával az Operában, színházakban. Nagyobb országok kulturális intézeteket tartanak fenn, így az Institut Français (francia), a Goethe Institut (német) vagy az Instituto Cervantes (spanyol) országaik nyelvét, kultúráját igyekeznek elérhetővé tenni a határaikon kívül.

Mi lenne a megfelelője ennek a vatikáni diplomáciában? Ha bátor választ akarunk adni erre, akkor azt mondanánk, a templomok. Hiszen minden kisebb településen ott áll a vatikáni üzenet képviselője és felszentelt hirdetője. Ez összességében a nemzetállamokkal, méretében és kiterjedtségében egyaránt elképesztő befolyást jelent. Azt is mondhatnánk, hogy a római katolikus egyháznak a nemzetállamok puha hatalmi eszközeivel szemben évezredes beágyazottsága van európai társadalmaink nagy részében. Nem véletlen, hogy

a vatikáni információs hálózat – nemzetállami megfogalmazásban hírszerzés – példaértékű a világon.

Jezsuita pápa

Míg XVI. *Benedek* kevésbé élt a technika új lehetőségeivel, *Ferenc* pápa fiatal államférfiakat is lepípál lendületével. A Twitteren a @Pontifex felhasználónévén az ő üzeneteit találjuk meg, de a közösségi média más területein is bőven akad katolikus jelenlét, nemcsak a Vatikánból, hanem nemzeti szinten is. Erre példa *James Martin* amerikai jezsuita, akinek a Facebookon több mint 578 ezer követője van, de hosszan folytathatnánk a sort. Ezek nem pusztán számok, a nyilvános diplomáciában épp ilyenekkel mérjük az eredményeket.

A filmek szintén részei az új diplomáciai eszköztárnak. Például az ukránok és az oroszok egyaránt legyártották a maguk középkori háborús filmjeit, ugyanazon csatáról, teljesen ellentétes narratívával. Ez nekünk is ismerős lehet a vasfüggöny mögül, amikor a szovjet filmek más mutattak be a második világháborúból, mint a hollywoodi szuperprodukciók.

Egy pápalátogatás margójára

Ferenc pápa érti a nyilvános diplomácia erejét és új területeit. A pápalátogatás e diplomáciának a régebbi módja, viszont mit sem veszített erejéből. Részben épp azért, mert a közösségi médiában akár milliók tudósítanak ►►

A világ katolikusai ahhoz túl nagy közösséget alkotnak, hogy egységesek legyenek, és helyenként túl kényelmesek.

- ▶▶ egy-egy látogatáson szerzett élményeiről. A pápával lesz tele a világháló a meglátogatott országokban, úgy is mondhatjuk, az újságoktól az internetes posztokig megtölti az információs teret.

A pápalátogatás arra is alkalmas, hogy útjai során legalább három csoporttal közvetlen kapcsolatba lépjen a Vatikán feje. Elsősorban és legnagyobb számban a hívekkel, akik töltekezhetnek, és személyes élményeket szerezhetnek. Másodsorban a klérus tagjai is találkoznak az egyházzfővel, aminek a vatikáni belpolitika szempontjából lehet súlya. Gondoljunk csak arra, mekkora jelentősége van, hogy kikkel hogyan találkozik a pápa. A püspökökkel ül le külön? Vagy egy szerzetesrendet látogat meg? Esetleg betegeket, gyermekeket vagy iskolákat? A szexuális visszaélésektől a mai napig hangos Írorszámban találkozott áldozatokkal. Később olyan szavakat intézett az ír jezsuitákhoz, hogy hagyományos missziójuk keretében tegyenek meg mindent az ír egyház belső megtisztulásáért. *Rectify the sin of the church!* Orvosolták az egyház bűnét!

Harmadsorban a pápa találkozhat világi vezetőkkel, az egyházpolitika döntéshozóival. Gyakorlatiasan nézve ennek nagy jelentősége van ott, ahol nem rendezett a Vatikánnal való viszony, ahol nemrég még üldözték vagy a mai napig üldözik a keresztényeket, vagy ahol államközi kérdések még nyitva maradtak: ez a hagyományos diplomácia terepe.

Egyébként a világi állam- és kormányfők is gondosan megválogatják, mikor kinek a társaságában mutatkoznak. Emlékezzünk azokra a hírekre,

amikor arról hallottunk, hogy a német kancellár „nem hajlandó” elutazni valahova, vagy valaki lemondja az útját egy „diplomáciai affér” miatt. Vagy fogadni meri – esetleg épp elutasítja – a dalai lámát. Ezek a politikai üzenet szintjeit jelentik. Két állam közt az sem mindegy, ki megy kihez, és hová: *Nicolae Ceaușescu és Kádár János* sosem hívták meg egymást a saját fővárosukba, mindig Szeged, Arad, tehát köztes állomások jöttek szóba. Ez jól jelezte, hogy nem mutatkoztak volna szívesen a másikkal teljes diplomáciai pompában.

Két helyszínnel kapcsolatban a mai napig verseny van a világon, hogy ki kap meghívást oda. Az egyik a Fehér Ház, a másik a Vatikán. Még *Donald Trump* is ugyanúgy elballagott Róma e kis szegletébe, ahogy annyi más korábbi vezető.

Tele a szerszámosláda

A nyilvános diplomáciának a nyugati világban fontos elemévé vált a csereprogramok futtatása. Az Erasmustól a Fulbrightig, a német DAAD-tól a francia Campus France-on át a Stipendium Hungaricummal bezárólag minden nemzet igyekszik a maga csereprogramjain keresztül bemutatni kultúráját, növelni nemzetközi bekötöttségét, bizonyítani nyitottságát, és minél több agyat elszívni magához. A Vatikán – részben épp *Navracsics Tibor* oktatásért felelős európai biztos erőfeszítéseinek köszönhetően – hamarosan az Erasmus hálózat részese lesz, annak ellenére, hogy nem tagja az EU-nak. Ez persze közel sem jelent majd akkora létszámot, mint amennyit az egyházi szervezetek már régóta „utaztatnak”: a zárandoklatoktól a taizéi látogatásokig, a nemzetközi eucharisztikus kongresszusoktól a különböző világtalálkozókig számos esemény van, amelyet bármely nemzetállami diplomáciai kar megirigyelhetne.

A katolikusok számához, társadalmi helyzetéhez képest talán egyetlen olyan terület van, ahol felmerülhet az alulreprezentáltság kérdése. Ez a közösségi és a hivatalos média tartalmi felülete. Miközben apró csoportok is képesek nagyon hangosan szólni a világ többi népéhez, legyen szó vallási közösségről, etnikai csoportról vagy más ideológiai táborról, a világ katolikusai ahhoz túl nagy közösséget alkotnak, hogy egységesek legyenek, és helyenként túl kényelmesek, hogy fel kívánjanak szólalni.

Csíksomlyó és mi

A nyilvános diplomáciában egy sor előfeltétele van a jó működésnek és a hatékonyságnak. Hogy egy adott csoport tisztában lehessen saját érdekeivel, ahhoz értékeinek a tisztázása szükséges. Értékválasztásból következik az érdekelismerés, abból a cselekvés és a módszerek közti választás.

Ferenc pápa csíksomlyói látogatása kiváló apropót kínál arra, hogy beszéljünk, írjunk és vitázzunk az értékeinkről, amelyek más közösségekhez kötnek minket, s azokról az érdekekről és cselekedetekről, amelyek értékeink megtartását szolgálják. ■